

nové výzvy. André Krouwel svoj text zakončuje priateľskou kritikou do vlastných rad – očekáva, že politologové ani v budúcnu neprestanú s produkciou modelů, jejichž užitečnost bude sporná. Jistá otevírenost sedmé kapitoly a upřímnost tohoto zhodnocení by tedy mohly být určitou výzvou k tomu, aby súčasní študenti zastupitelské demokracie uvažovali v čo nejširších súvislostech.

Petr Dvořák
Fakulta sociálních studií MU

**Bernhard Kittel, Wolfgang J. Luhan,
Rebecca B. Morton:**

**EXPERIMENTAL POLITICAL
SCIENCE: PRINCIPLES
AND PRACTICES**

Houndmills, Basingstoke, Hampshire:
Palgrave Macmillan, 2012. 280 stran.

DOI: 10.5817/PC2013-4-549

Experimental political science: Principles and practices je jedným z najnovších príspevkov, ktoré sa venujú experimentálnej politológii. Ako píše autori v úvode, nápad na publikáciu vznikol na jednom z workshopov venujúcich sa experimentálnej metóde v roku 2008 v Nemecku (Hanse Wissenschaftskolleg, Delmenhorst), pričom autori jednotlivých kapitol sú práve jeho účastníci a samotné kapitoly odrážajú prácu na ňom prezentované. Na jednej strane by tak mohla byť výhrada, že kapitoly na seba v mnohom nenadväzujú a môže sa zdať, že niektoré informácie sa viackrát opakujú. Na strane druhej, kapitoly majú spoločné to, že reflektujú postupy/dizajn, ktoré autori použili vo svojom výskume, a práve tento fakt je najväčším

pozitívom celej publikácie. Autori popisujú na konkrétnych príkladoch silné a slabé stránky nimi využitých postupov, dizajnov či typov experimentov a jasne poukazujú na to, aké sú možnosti, ale tiež limity experimentálnej politológii.

Obsahovo sa publikácia venuje volebnému správaniu, napríklad strategickému hlasovaniu, alebo inštitucionálnym faktorom, komunikácii či deliberácii vplyvujúcim na volebné rozhodovanie. Dôraz je však prevažne kladený práve na metódu a výsledky experimentov sú použité práve na jej ilustráciu a reflektovanie.

V úvode sa okrem cieľov a prehľadu knihy nachádza základný popis typov experimentov a v podstate na prvých siedmich stranách sú zrozumiteľne vysvetlené rozdiely medzi nimi, napríklad čo sa týka validity a kontroly. Ten, kto sa s experimentálnou metódou ešte nestretol, tak rýchlo získa základný prehľad.

Kapitola 2 sa zameriava na teoretický prehľad a niektoré z hlavných oblastí výskumu, ktorým sa venuje experimentálna politológia, čím predznamenáva obsah zvyšku knihy a dáva ho do kontextu. Kapitola 3 sa zaoberá výhodami laboratórnych experimentov pri testovaní formálnych teórii a prináša príklad testovania demokratickej zodpovednosti, kedy experimenty testujú či subjekty posudzujú kandidátov na základe minulých výkonov alebo budúcich príslubov. Kapitola 4 nám ponúka pohľad na to, ako sa dajú laboratórne experimenty využiť pri dizajnovaní politických inštitúcií a procedúr. Autor kapitoly sa venuje na príklade vlastných experimentov porovnaniu výsledkov pri povinnom a nepovinnom hlasovaní v rôznych situáciách. Napriek istým výsledkom priznáva, že ich robustnosť musí byť získaná replikáciami a testovaním. Všetky tieto kapitoly dohromady tvoria prvú časť, nazvanú ako prehľad.

Druhá časť knihy sa venuje experimentálnym dizajnom. Z čitateľského hľadiska sa jedná o najzaujímavejšie pasáže, aj keď

je škodou, že žiadna z nich sa nevenuje poľným experimentom, ktoré sa na rozdiel od laboratórných (i dotazníkových) vyznačujú menšou internou validitou, ale za to vyššou externou. Kapitoly v tejto časti ponúkajú pohľad na praktické problémy, s ktorými je možné sa pri tvorbe experimentov stretnúť.

V kapitole 5 sú predstavené laboratórne experimenty, ktoré sa venujú strategickému hlasovaniu. Autori otvárajú problém validity výsledkov, konkrétne ako vplyva na participantov priming a ako líšiť správanie subjektov v závislosti na mieste, kde sa experiment vykonáva (v tomto prípade Lille, Paríž, Montreal). Upozorňujú, že napriek tomu, že kooperácia rôznych pracovísk na jednom výskume má pozitíva, rôzne variácie čo sa týka skupín subjektov môžu priniesť isté nepozorovateľné premenné. Kapitola 6 sa zaoberá dizajnami dotazníkových experimentov, na príklade výskumu vplyvu straníckych podnetov na voľičské správanie. Spoločne s tým sa autori venujú dôležitej otázke deceptie, ktorá úzko súvisí s etikou výskumu. Malo by byť samozrejmosťou, aby experimenty nespôsobovali viac ako „minimálne riziko“ škody, teda také, s akým sa participant môže stretnúť v každodennom živote. Podobne by mal prebehnúť debriefing, kde by sa participanti mali zoznámiť s účelom experimentu a deceptia by im mala byť vysvetlená. Kapitola 7 zaujímavým spôsobom porovnáva výskum koalíčných signálov a strategického hlasovania za využitia rôznych experimentálnych dizajnov. Autori predstavujú, ako jednu výskumnú otázku skúmali laboratórnym ekonomickým, laboratórnym psychologickým a dotazníkovým experimentom. Predstavujú nám tak cestu, ako je možné profitovať z metodologickej triangulácie. Napriek odlišným výsledkom vplyvu koalíčných signálov sa vždy potvrdilo, že sú dôležité pri rozhodovaní voľičov. Autori spoločne s tým poukazujú na silu a limity jednotlivých experimentov v oblasti kontroly a reprezentatívnosti vzorku.

Tretia časť knihy je vyhradená analýze dát. Respektíve možnostiam, ako k nej pristúpiť. Autori kapitoly 8 argumentujú, že použitie jednoduchších štatistických metód môže niekedy byť vo výsledku klamlivé vďaka možným nepozorovateľným premenným a prihovárajú sa za používanie multilevelového prístupu, ktorý uvádzajú na príklade experimentu o rozhodovacích nákladoch pri voľbe. Kapitola 9 na druhej strane predstavuje kvalitatívnu metódu. Autori v prípade výskumu vplyvu deliberácie na voľbu navrhujú experimentálno-kvalitatívny prístup, ktorý má zväčšiť počet a hĺbku možných záverov. V prípade oboch kapitol je zrejme, že sú len akýmsi „úvodom“ k spomínaným prístupom, čitateľovi ich majú predovšetkým predstaviť.

Štvrtá časť prechádza k problémom (výzvam) spojenými s experimentmi. Kapitola 10 venuje značnú časť validite (konštruktivej, ekologickej, internej, štatistickej, externej) laboratórných experimentov a tiež ukazujú ako špecifické rozhodnutie o dizajne (within-subject alebo between-subject) môže znížiť problémy s validitou. Kapitola 11 prináša pohľad na dotazníkový experiment o vplyve predvolebných koalícií na rozhodovanie voľičov. Autori sa zameriavajú na častú výhradu, ktorá sa objavuje pri experimentálnom výskume – študentskú vzorku a možné problémy within-subject dizajnu, to znamená problému s opakovaným meraním u jedného subjektu. Kapitola 12 prenáša pozornosť na čas a ako je s ním v experimentoch možné narábať. Autorka rozoberá problémy, ktoré môžu nastať, keď subjekty participujú opakovane. Je samozrejme výhodou, ak môžeme participanta vystaviť rôznym „vplyvom“, vždy je však na mieste otázka učenia a je nutné, i s ohľadom na výskumný zámer, zvážiť za a proti repetície a či k nej pristúpiť.

V závere editori publikácie Bernhard Kittel a Wolfgang J. Luhan zhŕňajú najdôležitejšie informácie z jednotlivých kapi-

tol a reflektujú limity experimentu na ich príkladoch. Spoločne s tým uvádzajú, aké výzvy čakajú experimentálnu politológiu do budúcnosti, pričom za najdôležitejšie môžeme považovať dôležitosť vytvorenia jednotného spôsobu reportovania, aby bolo čo najjednoduchšie pre výskumníkov replikovať výskumy.¹

Knihe nie je v podstate čo vytknúť. Snáď len, že je z nej cítiť jasný príklon autorov k ekonomickej tradícii (čo je zrejme i v závere, kedy autori ako ciele/motivácie uvádzajú práve tie z experimentálnej ekonómie, alebo výzvu k výraznejšej výučbe matematiky v rámci politickej vedy), a výskumom, ktoré vychádzajú zo (sociálne)psychologickej tradície, sa dostáva menšej pozornosti. To je samozrejme výhrada len minimálna.

V úvode sú jasne vytýčené ciele a ambície a tie sa darí naplniť. Viac ako výsledky experimentov sú dôležité použité postupy a ich reflexia. Autori, v niektorých prípadoch i sebakriticky, poukazujú na možné problémy (ale aj pozitíva), ktoré môžu experimenty priniesť. Z pohľadu českého a slovenského prostredia môžeme za najväčší prínos pokladať fakt, že kniha sa venuje problému, ktoré sú v našom prostredí experimentom najviac vytykávané. Konkrétne využívanie študentských vzorkov, deceptia a nemožnosť rozšírenia záverov mimo skúmanú populáciu. Kniha sa týmto limitom venuje a na viacerých miestach je zdôraznené, že hlavnou výhodou experimentov je možnosť testovať teórie a kauzálne vzťahy. Predovšetkým laboratórne experimenty sa vyznačujú značnou internou validitou a výskumník disponuje vysokou mierou kontroly. Je dôležité si uvedomiť, že cieľom experimentálnej metódy nie je a nemá byť snaha nahradiť observačné metódy. Práve naopak, má sa jednať o rovnocenných partnerov.

Experimental political science: Principles and practices sa pravdepodobne nestretne s výraznejším ohlasom mimo skupinu ľudí, ktorí sa témou zaoberajú. V prípade,

že by čitateľ chcel získať o experimentálnej metóde základnejší, všeobecnejší a hlbší prehľad, mal by najskôr siahnuť po iných publikáciách (napr. Druckman et. al 2011, Morton – Williams 2010). Štýl publikácie je viac naratívny ako formálny, tento fakt však vôbec nepôsobí negatívne. Celkovo tak knihu môžeme hodnotiť jednoznačne ako kvalitný doplnok k učebniciam, ktoré sa venujú experimentálnej metóde. Pre výskumníkov, ktorí sa témou zaoberajú, môže byť zaujímavým čítaním a je možné ju len odporučiť.

Poznámka:

1. V tejto chvíli už existujú (zatiaľ) neoficiálne pravidlá a tak isto je potešujúce, že vzniká prvý odborný časopis zameraný na experimentálny výskum v politológii (*Journal of Experimental Political Science*).

Použité zdroje:

- Druckman, James N, et al. 2011. *Cambridge Handbook of Experimental Political Science*. New York: Cambridge University Press.
- Morton, Rebecca B. a Williams, Kenneth C. 2010. *Experimental political science and the study of causality: from nature to the lab*. New York: Cambridge University Press.

Jozef Zagraban
Katedra politologie Fakulty sociálnych štúdií
Masarykovej univerzity